

Türkiye'nin İktisat Politikasının Değişim Sürecinde Kongreler Dönemi: Birinci Sanayi Kongresi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongresi (1930-1931)

Mehmed Gökhan Polatoğlu*

Giriş

Türkiye'nin tarım ve sanayi yapısı genel itibariyle zirai nüfusun savaşlar nedeniyle azalması, vergi yükünün çiftçileri zorlaması, tarımda uygulanan yöntem ve kullanılan araçların ilköllüğü, sermayenin ve ulaşım imkânlarının yetersizliği, planlı bir ekonomi ve tarım politikasının uygulanamaması gibi nedenlerden dolayı zayıf durumdaydı. Türkiye'nin ekonomik yönden kalkınmasının esaslarını ve yöntemlerini belirlemek için Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere devlet ileri gelenleri İzmir'de 17 Şubat - 4 Mart 1923'te bir iktisat kongresinin toplanmasını sağladı¹. Mustafa Kemal Atatürk kongrenin açılış konuşmasında:

“... Nasıl ki Erzurum Kongresi, felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarma hususunda, Misâk- ı Millînin ve Teşkilatı Esasiye Kanununun ilk temel taşlarını tedarik hususunda amil olmuş, müessir olmuş, müteşebbis olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, tarih-i millimizde en kıymetli ve yüksek hatırayı ihraz etmiş ise, kongreniz dahi, milletin ve memleketin hayat ve halas-ı hakikisini temine medar olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını ihzar edip ortaya koyma suretiyle tarihte büyük namı ve çok kıymetli bir hatırayı ihraz edecektir...”²

sözleriyle kongrenin adeta bir iktisadi kurtuluş beyannamesi niteliği taşıdığına vurgu yapmıştır.

* Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, gokhanpolatoglu@hotmail.com ORCID: 00000002-3310-408X

1 Mehmet Kayıran, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Tarımı (1923-1929)*, T.C. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1988, s. 48-49.

2 A. Afetinan, *İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 69.

Türkiye İktisat Kongresi'nde kabul edilen Misak-ı İktisadi ilkeler temelinde ülkenin ekonomik yönden kalkınması kapsamında tarım ve sanayi alanında da adımlar atılacaktır. Tarım alanında yapılan çalışmalar ile 1920'li yıllarda Ankara, İstanbul, Eskişehir ve Adapazarı'nda tohum ıslah ve deneme istasyonları kuruldu. Ziraî kooperatifler teşkil edildi³. Tarım ürünlerinin korunması ve ıslahı için yasalar çıkarıldı. Sanayi alanına yönelik yatırımlarda müteşebbislere Türkiye İş Bankası ve Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ile sermaye desteği verildi. 1927 tarihli Teşvik-i Sanayi Kânunu ile yatırım amaçlı malzeme ithalinde gümrük vergisi muafiyeti, nakliyat bedellerinde indirim ve iç piyasada yerli sanayi mamullerinin tercihine öncelik tanınması gibi teşvik edici imkânlar sağlandı⁴. 1927'de kurulan Âli İktisat Meclisi ile de iktisadi kalkınmaya yönelik meseleler görüşüldü⁵.

Cumhuriyet'in ilanından 1930 yılına kadar Türkiye'de ekonomik bir gelişme süreci yaşandı⁶. Ancak 1923-1930 aralığını kapsayan bu dönemde kalkınma istenilen seviyede olmadı⁷. Özellikle 1929 dünya ekonomik krizinin de etkisiyle deflasyon yaşandı, cari açık arttı ve Türk Lirası hızla değer kaybetmeye başladı⁸. İhracat mallarının fiyatlarının aşırı derecede düşmesi ve dış ödeme gücünün yaşanması, devlet müdahalesini arttırdı⁹. Bunun üzerine ekonomi politikasında korumacı bir sistemin uygulanması düşünüldü¹⁰. Aynı zamanda dış ticaret açığını ortadan kaldırmak için ithalat ve ihracatın bir program dâhilinde yürütülmesine karar verildi¹¹. Ayrıca ham maddesi ülke içinde mevcut olan maddeler üzerine büyük ölçekli yatırımlar yapılarak, ülkedeki zirai ve sınai ürün miktarını ve kalitesini arttırmak

3 Cahit Kayra, *Cumhuriyet Ekonomisinin Öyküsü 1923-1950 Devletçilik Altın Yıllar*, C 1, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2013, s. 90.

4 *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978*, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980, s. 79-80.

5 Korkut Boratav, *100 Soruda Türkiye'de Devletçilik*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1974, s. 124.

6 Afet İnan, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı (1933)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1972, s. VII.

7 Erdinç Tokgöz, *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1991, s. 26.

8 İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğinin Oluşumu*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1982, s. 74.

9 Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın*, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1995, s. 447.

10 Tefik Çavdar, *Türkiye'de Liberalizm (1860-1990)*, İmge Kitabevi, Ankara 1992, s. 212.

11 Halük Cillov, *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1962, s. 132-133.

için çalışma başlatıldı¹². Bu aşamada ithalat ve ihracattaki ticari dengenin sağlanması noktasında yerli mamul üretiminin artırılması, ürünlerin çeşit ve kalite bakımından ithalleri ile aynı dereceye getirilmesi ve uygun fiyattan piyasaya arzı sağlanarak, ülkenin ekonomik yönden kalkınmasını sağlayacak unsurların belirlenmesi¹³ amacıyla Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti¹⁴ tarafından 1930 yılında Birinci Sanayi Kongresi ve 1931 yılında Birinci Türkiye Ziraat Kongresi toplanacaktır¹⁵.

Birinci Sanayi Kongresi (22-29 Nisan 1930)

Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, yerli malların miktarını arttırmak, fiyatlarını düşürmek ve muadili olan yabancı mallar seviyesine getirmek üzere muhtelif sanayi grup temsilcilerini bir araya getirerek, müşterek ihtiyaçları ve esasları tespit etmek üzere bir sanayi kongresinin düzenlenmesine karar verdi. Birinci Sanayi Kongresi 22-29 Nisan 1930 tarihleri arasında *Gayemiz: Türkiye Sanayii Türkiye Devleti gibi yeni ve ileri olmalıdır.* şiarıyla Ankara'da toplandı¹⁶. Kongreye iş adamları ve teknisyenler katıldı¹⁷. İktisat Vekili Şakir (Kesebir) Bey, kongrenin toplanmasının esas amacının millî sanayinin kurulması ve geliştirilmesi için yapılması gerekenlerin belirlenmesi olduğunu söyledi¹⁸.

12 Hamza Eroğlu, *Atatürk ve Devletçilik*, Olgaç Matbaası, Ankara 1981, s. 29-30.

13 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.), 490.1.0.0.1.4.3.

14 Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti 1929 yılında TBMM Başkanı Kâzım Özalp riyasetinde milletvekillerinden; Celal (Bayar), Hasan (Saka), Fuat (Umay), Yusuf Kemal (Tengirsek) ve Rahmi (Köken) Beyler tarafından kuruldu. Cemiyetin amaçları arasında; halkı tasarruf ile mücadele ve tutumlu yaşama hususlarında bilgilendirmek, yerli malların üretimini arttırmak, tanıtımını sağlamak ve kullanımını teşvik etmek bulunmaktaydı. İlhan Tekeli-Selim İlkin, *1929 Dünya Buzranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977, s. 92-93.

15 Türkan Çetin, "1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Sonrası Türkiye'nin Tarım Politikasında Arayışlar: Birinci Türkiye Ziraat Kongresi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C 2, S. 6-7, 1996, s. 224.

16 *1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar*, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Umum Müdürlüğü, Ankara 1930, s. IV-VI.

17 İlhan Tekeli-Selim İlkin, *1929 Dünya Buzranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977, s. 122.

18 *Milliyet*, 23 Nisan 1930, s. 2.

Birinci Sanayi Kongresi'nde alınacak kararların hedeflediği başlıca konular; yerli sanayinin kurulması ve üretiminin arttırılması, yerli malların sağlam ve ucuz olması, yerli malların eş değer ithal malları kadar kaliteli olması ve tüccar ile sanayicilerin birlik ve beraberlik içinde örgütlenmesidir²⁰. Kongre gündeminde; ham madde, sermaye, kredi, vergi, Teşvik-i Sanayi Kanunu, standardizasyon, Ticaret ve Sanayi Odası temsili, sanayi eğitimi ve nakliyat tarifeleri yer alacaktır²¹.

Birinci Sanayi Kongresi'nin 24 Nisan'daki görüşmelerinde taş ve toprak sanayi ile dericilik meseleleri ele alındı²². 25-26 Nisan tarihli toplantısında konserve, çikolata ve bazı şekerli ürünler ile ticaret odalarında sanayicilerin bulunmasına ait konular müzakere edildi²³. 26-27 Nisan tarihli oturumunda fırıncılık, değirmencilik, ipekçilik, yağ, sabun ile sanayi eğitim raporları görüşülerek kabul edildi. Diğer taraftan ülke genelinde zeytin yağı tüketiminin sağlanması, ihraç edilecek yemeklik yağların içeriğine ilişkin tahlil raporları ve bandrol yapıştirılması, mekteplerde kimya eğitimine önem verilmesi, her il merkezindeki sanayi okulları yerine az sayıda ve nitelikli sanayi şubelerinin açılması gerektiği belirtildi²⁴. 27-28 Nisan tarihli birleşiminde madencilik ormancılık ve encümenlerin kredi raporları değerlendirildi. Kabul edilen raporlar doğrultusunda Sanayi ve Maadin Bankası sermayesinin sanayiye

19 *Milliyet*, 24 Nisan 1930, s. 6.

20 Sema Yılmaz Genç, "Birinci Sanayi Kongresi", *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/birinci-sanayi-kongresi/>, son erişim tarihi: 03.10.2022.

21 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. VII.

22 *Hakimiyeti Milliye*, 25 Nisan 1930, s. 1.

23 *Hakimiyeti Milliye*, 27 Nisan 1930, s. 4.

24 *Hakimiyeti Milliye*, 28 Nisan 1930, s. 1.

destekleyecek bir şekilde kullanılması ve kurulacak enerji tesislerinde kullanılacak yakacağın İktisat Vekâleti tarafından incelenmesi ve mahrukat komisyonunun oluşturulması teklifleri sunuldu²⁵. 28-29 Nisan tarihli toplantısında muhtelif encümen raporları müzakere ve kabul edildi. Buna göre; Geyve'de ve Akhisar'da bir pamuk istasyonunun kurulması, pamuk tohumu dağıtımında Ziraat Bankası'nın desteğinin sağlanması, halıcılığın geliştirilmesi kapsamında halı ihracatı durumunda prim verilmesi, el tezgâhlarının kurulmasında sermaye yetersizliği durumunda boyama, kasarılama, perdelama işlerini yapacak fabrikaların tesisi için hükümet tarafından tebligat yapılması, balıkçılık, kendir ve milli sanayinin tanzim ettirilmesi karara bağlandı²⁶.

Birinci Sanayi Kongresi'nde; pamuklu, yünlü ve ipekli dokuma, gıda, deri, orman, taş, toprak, cam, kimya ve maden sanayi üzerine encümen raporları beyan edildi. Buna göre yapılması gerekenler, sektörler ayrıldı ve şu önerilerde bulunuldu. Pamuklu dokumada; pamuklu dokuma ham maddesini teşkil eden pamuk cinsleri ıslah edilmelidir. Mevcut Pamuk İslah İstasyonlarının mesailerı arttırılmalıdır. Manisa ve Aydın'da pamuk ıslah istasyonları biran önce faaliyete geçmelidir. Kullanılan tohumların iyi vasıflı olabilmesinin temin için hükümetin tohum dağıtımını kontrol altında tutması gerekmektedir. Faaliyetteki fabrikaların modernizasyonu için milli bankalar tarafından finansman kolaylığı sağlanmalıdır. Yabancı ülke dokuma sanayisi ile rekabet edecek bir yapıya ulaşıncaya kadar yeni gümrük tarifesinde düzenleme yapılmamalıdır²⁷. Yünlü dokumada; ülke yünlerinin cinsi ıslah edilerek bölgeye göre süt, et, deri, yün bakımından en elverişli koyunlar belirlenmelidir. Muamele vergisi alınmamalıdır. Fabrikaların kullandığı su ve elektrik tarifelerinde düzenlemeye gidilmelidir²⁸. İpekli dokumada; sanayicilere kredi temini, muamele vergisinin kaldırılması, Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun uygulanmasındaki zorlukların kaldırılması, uzman kadrosunun oluşturulması, yetiştirilmesi, nakliyat tarife ve ücretlerin düzenlenmesi sağlanmalıdır²⁹.

Gıda sanayi içerisinde konserve, ekmek, şeker, şekerleme, çikolata, bisküvi, şarap, sirke ve ispirto yer almaktaydı. Tüm bunlara ilişkin sunulan raporlarda

25 *Hakimiyeti Milliye*, 29 Nisan 1930, s. 1.

26 *Hakimiyeti Milliye*, 30 Nisan 1930, s. 1.

27 *1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar*, s. 50-54.

28 *1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar*, s. 95-96.

29 *1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar*, s. 158.

genel olarak; finansman desteğinin verilmesi, üretim miktarını arttırmaya yönelik adımların atılması, kaliteli ve uygun fiyatlı mamullerin imali, ithal mallara karşı korunması gibi hususlara değinilmiştir. Deride yeterli derecede işletme mevcut olup, var olanlar iyileştirilmelidir. Gümrük vergisinde yerli deri mamullerini korumaya yönelik adımlar atılmalıdır³⁰. Ormanda işletmecilik sistemi özel teşebbüs esaslı olmalıdır. Orman sanayi gelişinceye kadar mevcut olan gümrük himayesi sürdürülmelidir. Gereken teknik desteği almak için yabancı unsurlardan yararlanmaya izin verilmelidir³¹. Taş, toprak, cam sanayisinde muamele vergisi kaldırılmalıdır. Nakliye bedelinde indirimle yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Dış ülkelerde mamullerin tanıtımı ve satışı için acentelikler oluşturulmalıdır³².

Kimya sanayi kendi içerisinde yağ ve sabun sanayi olarak sınıflandırılmıştır. Bunlardan yağ sanayisinde muamele vergisi kaldırılmalıdır. Pirina yağ fabrikalarının ithal edecekleri maddelerden gümrük vergisi alınmamalıdır. Nakliye fiyatları yarı yarıya düşürülmelidir. Yatırımcılara uzun vadeli ve düşük faizli kredi imkânı sağlanmalıdır. Sabun sanayisinde kullanılan esansların ithalatında gümrük vergisi kesilmemelidir. Pirine sabunlarının ordu okullarında ve devlet müesseselerinde kullanılması temin edilmelidir. Sabun sanayisinin daha rasyonel bir surette çalışabilmesi ve sabun imalatında değerli bir yardımcı madde olan gliserinin imali için gerekli tesisatın yapılması için hükümet desteği alınmalıdır. Gıda maddesi gibi zaruri ihtiyaç maddeleri arasında yer alan sabunda hile yapanlara ağır cezalar verilmelidir³³.

Madende mevcut kanunlar ile daha ziyade madencilerin emniyet ve kolaylıkla çalışabilmesi için yapılması gerekenler üzerine yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Maden ocaklarından ihraç limanlarına, nakliye vapurlarına ve ilk düzenli seyrüsefer yapılan iskelelere kadar olan ve maden işletmeleriyle bağlı olan nakliyat işleri madencilerin kendi araçları ile yapabilmelerine izin verilmelidir. Madencilikte kullanılan barut, dinamit, fitil ve kapsül gibi patlayıcı maddeler ile makinelerde kullanılan yakıtlar tekel vergisinden muaf tutulmalıdır. Zonguldak limanı ve araçları yenilenmeli, Zonguldak-Ereğli demiryolu hattı ile Ereğli limanı inşa edilmelidir³⁴.

30 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 325-330.

31 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 356-357.

32 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 356-357.

33 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 414-416.

34 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 454-455.

Birinci Sanayi Kongresi'nde encümen raporları dışında; kaytancılık, tarakçılık, kunduracılık, kendircilik, balıkçılık, yakacak meselesi, elektrik temini, sanayide rasyonalizasyon, mesleki ve sınai eğitim, sanayi siyaseti gibi konular hakkında muhtelif raporlar da sunuldu. Buna göre atılacak adımlar şu yöntemlerin izlenmesi önerildi. Kaytancılığın ve tarakçılığın geliştirilmesinde; vergi oranlarında yeniden bir düzenlemeye gidilmelidir. Makine ve ham madde ithalinde gümrük vergisi kaldırılmalı ve yabancı sermayenin ülkeye girişi için iyileştirici koşullar sağlanmalıdır. Kunduracılıkta; küçük ölçekli imalathaneler birleştirilerek bir fabrika niteliğinde üretim alanları oluşturulmalıdır. Yerli mallar, piyasada tanıtılmalı ve tüketimi arttırılmalıdır. Mamullerin ihracatını kolaylaştırıcı ve teşvik edici adımlar atılmalıdır. Fabrikaların gelişmesi için belirli bir süre de olsa gümrük ve kazanç vergisi alınmamalıdır. Kendircilikte; Avrupalı imalatçılar ile rekabet edebilmek için el tezgâhları yerine makineli sisteme geçilmelidir. Kooperatifler kurularak üretim yönetimi ve pazarlama koşulları geliştirilmelidir³⁵.

Balıkçılıkta; modern yöntem ve araçlar ile avlanma ve işleme usulleri öğretilmelidir. Tüketim miktarı arttırılmalıdır. Zirai aletlerde olduğu gibi balıkçılıkla ilgili malzemeler vergiden muaf tutulmalıdır. Yakacak meselesinde; ulaştırma bedelleri uygun hale getirilmelidir. Kömür ihracatında yabancı firmalara karşı prim desteğinde bulunulmalı ve limanlarda rekabetçi bir ortam oluşturulmalıdır. Mesleki ve sınai eğitim ile kapsamlı ve planlı bir eğitim programı uygulanarak teknik eleman açığı kapatılmalıdır. Elektrik temini çalışmaları kapsamında ülkenin ihtiyacı olan enerjiyi sağlamak için Zonguldak havzasında ve somada yüksek kapasiteli santraller inşa edilmelidir. Sanayide rasyonalizasyon ile çağın gerisindeki eski yöntemler yerine uluslararası esaslar ve metotlar uygulanmalıdır³⁶.

Sanayi politikalarındaki düzenlemeler ile özellikle yatırımcıların büyük ve uzun vadeli krediye kolaylıkla ulaşabildikleri bir bankacılık alt yapısı oluşturulmalıdır. Gümrük tarifleri sanayi kollarının yapısına göre belirlenmelidir. Borsa ve ticaret kanunları revize edilmelidir. Büyük yatırımların hayata geçmesi için şirketler ve sanayi tesislerine eleman temini için iş bulma teşkilatları kurulmalıdır. Sanayileşme yolunun başlarında olan Türkiye'de ihtiyaç derecesine göre tesisleşme yoluna gidilmelidir. Bu doğrultuda öncelik sırasına göre; değirmen, mensucat, çimento sanayii, tuğla,

35 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 651-713.

36 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 651-713.

tahta, deri, harp levazımı, konserve, maden çıkarma, ayakkabı, kâğıt, şeker, tütün, kimya, maden ve demir sanayi kurulmalıdır³⁷.

Kongrede ele alınan dokuma, gıda, deri, orman, taş, toprak, kimya ve maden konuları üzerine hazırlanan³⁸ Umumi encümen raporları ve muhtelif raporlar ile ülke ekonomisinin bir sınai ve ticari envanterinin çıkarılması sağlandı. Ayrıca kongrede en az on yıllık bir sanayi programının hazırlanması önerildi³⁹. Tüm bunların yanı sıra 1930'lu yılların ilk yarısından itibaren ise planlı sanayileşeme modeli uygulamaya konuldu⁴⁰. 1933'te hazırlıklarına başlanan ve 1934-1938 dönemini kapsayan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı⁴¹ ile 1935'te çalışmalarına başlanan ve 1938-1942 sürecini içeren İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı⁴² ile iplik, dokuma, demir, kok, kâğıt, cam, selüloz ve kimyevi maddeler üzerine fabrikaların kurulması için çalışma başlatıldı⁴³.

Birinci Türkiye Ziraat Kongresi (5-19 Ocak 1931)

1929 dünya ekonomik krizi Türkiye'nin zirai yapısını olumsuz yönde etkiledi. Ülkede para değerinin düşmesi ve bütçe açığının artmasına karşı Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti: *Yerli mallarımızın miktarını çoğaltmayı, cinslerini metanet, zarafet, nefaset itibarıyla yabancı mallar derecesine getirmeyi ve fiyatlarını ucuzlatmayı* en önemli hedefler arasında gördü. Bu maksatla Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından ithalatın en önemli kısımlarından birini oluşturan sanayi mamullerini ele alarak, milli sanayinin gelişimini temin edecek şartlar ve esaslar belirlemek için 22 Nisan 1930'da Sanayi Kongresi düzenlenecektir⁴⁴. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından Ziraat Odası Reisliğine iletilen beyanatta Birinci Sanayi Kongresi'nin ülke endüstrisinin durum tespiti ve gelişimi için alınması gereken önlemler açısından büyük bir fayda sağlayacağı belirtildi. Ayrıca bu kongrenin akabinde, zirai meselelerin ele alınacağı bir kongrenin düzenlenmesine karar verildiği beyan edildi⁴⁵.

37 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar, s. 651-713.

38 Tekeli-İlkin, *age*, s. 122.

39 Genç, *agm*, s. 2.

40 *Akşam*, 7 Kânunuevvel 1933, s.2.

41 Feridun Ergin, *Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi*, Yaşar Eğitim ve Kültür Yayınları, Ankara 1977, s. 38.

42 Yahya Sezai Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Olgaç Matbaası, Ankara 1982, s. 275.

43 *Akşam*, 7 Kânunuevvel 1933, s.2.

44 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Ankara 1931, s. VI.

45 BCA., 490.1.0.0.1.4.3.

Sanayinin gelişmesi ile birlikte, ihracatın ağırlık merkezini oluşturan ziraatta yaşanan sorunlara çözüm bulmak ve ileriye dönük adımlar atmak amacıyla bir ziraat kongresinin hazırlıklarına Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından 1930 yılı Eylül ayında başlandı⁴⁶. Birinci Türkiye Ziraat Kongresi, *Gayemiz: Ananevi ziraattan, rasyonel ziraata* ilkesiyle⁴⁷ 5 Ocak 1931'de toplandı. Kongreye ülke genelinden bir katılım gerçekleşti⁴⁸. Kongreye katılanlar; fen memurları, nazari iktisatçılar, büyük arazi sahibi çiftçi ve tüccar zümresi idi⁴⁹.

Birinci Türkiye Ziraat Kongresi, İktisat Vekili Mustafa Şeref Bey tarafından açıldı. Kendileri, kongrenin düzenlenme amacını şöyle ifade etmiştir:

“... Türkiye'nin her tarafından buraya Türk çiftçiliği hakkında ve çiftçiliğin bulunduğu vaziyetteki müşahedelerinizi İzah etmek, Türk çiftçiliğinin yükselmesi için alınacak tedbirler hakkında mütalaalarınızı söylemek üzere geldiniz. Bugün burada Türk çiftçiliği üzerinde bildiklerimizi düşüncelerimizi münakaşa ederek ve bunların bir kısmı etrafında topladığımızda onun üzerinde ittifak etmiş olduğumuz fikirler Türk çiftçiliğinin yükselmesi için tatbik olunacak tedbir hakikate inkılap edeceklerdir. Türk çiftçiliğini istifade ettirecek her tedbir, Türk vatandaşlarının çok büyük bir kısmının kar ve faydasına olan bir tedbir demektir. Çünkü Türkiye'de oturan vatandaşların büyük bir ekseriyeti çiftçiliği kendisi için hayat meşgalesi, birlik işi gücü addetmiştir. Şüphe yok ki, asli milletlerden hiç biri tamamen çiftçi olamaz çünkü milletler büyük irfan ve medeniyet merkezlerinin ülkeleri dâhilinde teessüsten vazgeçemezler. Bunun için her millet aynı zamanda çiftçi ve sanatkâr olmalıdır. Çiftçiliğimizde bir kere teknik vesaiti tamamen almak lazımdır. İstihsal, hastalık ve haşaratla mücadeleyi ilmi bir surette değiştirmeliyiz.”⁵⁰

Birinci Türkiye Ziraat Kongresi'nde ele alınacak konular arasında; üretim koşulları, zirai kredi ve vergiler, muafiyetler ve teşvikler, fiyat teşekkülü, satış temayülleri, standart ve ambalaj meselesi, zirai eğitim ve yayın, nakliye tarifeleri, zirai kanunlar, hayvancılık ve diğer meseleler yer almaktaydı⁵¹.

46 Çetin, agm., s. 215-216.

47 *1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları*, C 1, s. IV.

48 BCA., 490.1.0.0.1.4.3.

49 Çetin, agm., s. 223.

50 *Milliyet*, 6 Kanunusani 1931, s.1-6.

51 *1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları*, C 1, s. VIII.

Kongreye ülkenin farklı yerlerinden ziraat odası temsilcileri de davet edilmiştir⁵². Ziraat odaları ise kongrede ele alınacak konularla ilgili çiftçilerin hazırlanmaları için bölgelerindeki ziraat erbabının temsilcilerini, iktisatçıları ve uzmanlarını mahalli ziraat kongrelerinin akdine davet edecektir. Mahalli kongrelerde her bölgenin kendi ziraat şubeleri için pamuk, üzüm, afyon ve hububat encümeni gibi encümenlikler oluşturacaktır. Encümenler, kongredeki gündem maddeleri doğrultusunda raporlar hazırlayacaktır. Her bölgenin ziraat şubeleri kongreye katılım için bir veya iki temsilci seçecektir⁵³.

Kongre ile ilk defa köylünün sorunları ve çözüm önerileri bütün yönleriyle tartışılarak, sorunlar hükümete iletilmiştir. Ziraatın gelişimine ilişkin sunulan ve uzmanlar tarafından hazırlanan 120 adet rapor ile genel olarak; zirai teknolojilerdeki son gelişmeler, makineleşme, verim artışı, zirai hastalıklarla mücadele, sütçülük, tavukçuluk, arıcılık ve ipekböcekçiliği, zirai istatistikler, tarımsal kredi, vergi ve sigortacılık, zirai teşkilatlanma, zirai sergiler, kooperatifçilik, standardizasyon, ambalaj ve pazarlama ile Türk ürünlerinin dünya piyasasındaki yeri tartışılmıştır⁵⁴.

Kongrede ziraat üzerine; vergiler, krediler, kooperatifler, odalar, sigortalar, borsalar, sergiler, istatistikler, neşriyatlar, tedrisatlar, standardizasyon, ambalaj, uluslararası rekabet konusu ele alınarak umumi raporlar sunulmuştur. Buna göre zirai vergi uygulamasında daha önceden yapılan arazi ölçümlerinin yeniden yapılarak kıymet takdiri hataları ortadan kaldırılmalıdır. Bağ, bostan,

52 Birinci Ziraat Kongresi'ne davet edilen Ziraat Odaları: Edirne, Uzunköprü, Kırklareli, Lüleburgaz, Tekirdağ, Çorlu, Şarköy, İstanbul, Çatalca, Silivri, İzmit, Adapazarı, Hendek, Geyve, Bolu, Düzce, Bursa, Gemlik, Karacabey, Erdek, Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale, Gelibolu, Bozcaada, Balıkesir, Bandırma, Ayvalık, Edremit, İzmir, Bergama, Urla, Ödemiş, Manisa, Akhisar, Kasaba, Salihli, Alaşehir, Kütahya, Uşak, Muğla, Eskişehir, Bilecik, Afyonkarahisar, Isparta, Burdur, Milas, Bodrum, Köyceğiz, Marmaris, Fethiye, Aydın, Söke, Nazilli, Denizli, Antalya, Alanya, Elmalı, Fenike, Aksaray, Niğe, Bor, Nevşehir, Konya, Karaman, Akşehir, Ereğli, Silifke, Mersin, Tarsus, Adana, Kozan, Cebelibereket, Ceyhan, Dörtöyl, Kırşehir, Ankara, Polatlı, Beypazarı, Zonguldak, Safranbolu, Kastamonu, İnebolu, Taşköprü, Tosya, Sinop, Boyabat, Çankırı, Çorum, Yozgat, Sivas, Kayseri, Pınarbaşı, Tokat, Zile, Erbaa, Samsun, Çarşamba, Terme, Bafra, Amasya, Merzifon, Ordu, Ünye, Fatsa, Giresun, Gümüşhane, Bayburt, Şarkikarahisar, Trabzon, Rize, Artvin, Kars, Ardahan, Iğdır, Sarıkamış, Kağızman, Erzurum, Erzincan, Elazığ, Diyarbakır, Mardin, Sar'at, Urfa, Birecik, Gaziantep, Kilis, Bahşı, Malatya, Kemaliye, Arapkir, Maraş, Elbistan idi. BCA., 490.1.0.0.1.4.3.

53 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. VIII-IX.

54 Çetin, agm., s.223-224.

kır, yayla, zeytinlik gibi yerler mülk vergisinden muaf tutulmalıdır. Arazi vergisi tahsili hasattan sonra yapılmalıdır. Sayım vergisi; çiftlikte kullanılan dört hayvana kadar ki çift hayvanlarından, dört yaşını tamamlamamış olan bakariyeden, kesime gönderilen erkek kuzulardan ve oğlaklardan muaf tutulmalıdır. Çiftçiye zor durumda bırakan tefeciliğe karşı önlem alınmalıdır. Köy iktisadının mali politikası, gelire göre vergi, yerine göre vergi ve tefeciliğin kaldırılması olmalıdır⁵⁵. Zirai kredi uygulanmasında çiftçiye mümkün olduğu kadar uygun koşullarda kredi açmak ve kredi usullerindeki zorlukları ve masrafları azaltmak gerekmektedir. Zirai faaliyetler için verilen kredilerinin tamamen zirai işler için kullanılması temin edilmelidir. Köylerde tasarruf fikri ve eylemi yerleştirilmelidir. Ziraat Bankası'nın faaliyet alanları genişletilmelidir⁵⁶.

Zirai kooperatifhususunda; ticaret kanunu ile zirai kooperatif vasfını taşımanın yasal koşulları belirtilmelidir. Kooperatif kuruluşu kolaylaştırılmalıdır. Zirai kredi kooperatiflerinde olduğu gibi diğer kooperatiflere de bazı imtiyazlar ve muafiyetler sağlanmalıdır. Kooperatiflere malî yardım meselesini tanzim edecek bir merkezî ofis kurulmalıdır⁵⁷. Ziraat odaları İktisat Vekâleti'nin denetiminde resmi bir halk teşekkülü olarak tesis edilmelidir. Çiftçilik, bağcılık, bahçivanlık, sütçülük, böcekçilik, tavukçuluk, arıcılık, ormancılık, hayvan yetiştiriciliği gibi ziraat ile doğrudan alakadar olanların ziraat odalarına kaydı zorunlu tutulmalıdır. Bunlardan yirmi yaşını dolduranlar odalara aza, yirmi beş yaşını bitirenlerden okur-yazar olanlar heyeti idare azası seçilme hakkına sahip olmalıdır. Her vilâyet ve kaza merkezinde birer ziraat odası açılmalıdır. Ziraat odaları mahallerinin ihtiyaçlarına ve hususiyetlerine göre belirli ihtisas şubelerine ayrılmalıdır. Ankara'da üç yılda bir vilâyet ve kaza ziraat odalarının birer temsilcisinin katıldığı bir kongre yapılarak, ziraat odalarındaki gelişmeler ve yapılması gerekenler hakkında müzakereler yapılmalı ve odalardan gelen raporlar üzerine tartışmalar yapılarak tedbirler ve kararlar alınmalıdır. Zirai sigortacılığa önem verilerek özellikle mahsuller ve iş hayvanları ilk etapta ele alınmalıdır⁵⁸.

Zirai sergicilikte, her fırsatta uluslararası sergilere katılmalı ve yurt içinde sergiler açılmalıdır. Sergi masrafları; hükümet, bankalar ve odalardan sağlanmalıdır. Resmi ve daimi bir sergi bürosu açılmalıdır. İstanbul'un en

55 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1922-1928.

56 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 2465.

57 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1990-1991.

58 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 2037-2074.

uygun yerinde daimî sergi alanı oluşturulmalıdır. Zirai istatistik noktasında, tüm mahsullerin sayısal verilerini tespit etmekte zorluk yaşanması durumunda ilk etapta iç tüketim ve dış ticaret açısından önemli olan; buğday, arpa, üzüm, incir ve afyon gibi ürünlerin istatistikleri tutulmalıdır. Diğer zirai mahsullerin genel üretimi hakkında ise tahmini bir bilgi toplanmalıdır⁵⁹. Uluslararası piyasalarda rekabet edebilmek için mahsullerin değerini arttırmak, üretim miktarını çoğaltmak, maliyet masrafını azaltmak gerekmektedir. Ürün içeriğinin ve kalitesinin yansıtılması bakımından ise standardizasyon ve ambalaj işine önem verilmelidir⁶⁰.

Zirai neşriyat ve eğitimde hususlarında; köylü için basit bir şekilde yazılmış olan resimli zirai yayınlar çıkarılmalıdır. Belli başlı ziraat bölgelerinde herkesin bilgi sahibi olacağı yayınları ihtiva eden kütüphaneler açılmalıdır. Ziraat ile ilgili yabancı çalışmaların tercümesi yapılmalıdır. Bölgesel radyo istasyonları kurarak yurt dışından zirai bilgi akışı sağlanmalıdır. Sinema ve projeksiyon ile donatılmış gezici kütüphane özelliğindeki bir aracı köylerde gezdirmek gerekmektedir. Köy öğretmenlerine, görev yaptıkları yerlerin zirai yapısı hakkında yazılan kitap ve dergiler ücretsiz verilmelidir. Her köy ve kasabadaki okul kütüphanesinde ziraat ile ilgili yayınlar bulundurulmalıdır. Köy öğretmenleri mümkün olduğunca uygulamalı eğitime ağırlık vermelidir. Köy öğretmenleri tarafından ziraat ile meşgul olan gençler ve köylülere, belirli konular hakkında dersler vermek ve kurslar düzenlemek gerekmektedir. Ziraat işlerinin azaldığı kış aylarında faaliyet göstermek için kış ziraat okulları açılmalıdır. Diğer taraftan vasıflı zirai işçi yetiştirmek amacıyla çiftlik okullarında düzenlemeler yapılmalıdır. Kışlarda ve talimgâhlarda askerî terbiye ile birlikte belirli seviyelerde zirai bilgiler verilmelidir⁶¹.

Tüm bunların yanı sıra kongrede ele alınan Türk zirai ürünler arasında; tütün, afyon, gül, incir, fındık, üzüm, Antep fıstığı, pamuk, kendir, keten, zeytin, hububat, bakliyat, pirinç, meyve, sebze ve narenciye bulunmaktaydı. Zirai işler arasında ise sütçülük, tavukçuluk, arıcılık, ipek böcekçiliği, şarapçılık, büyük ve küçük baş hayvancılık, atçılık ve balıkçılık yer almaktaydı. Kongre sonrası hazırlanan encümen raporlarına göre tütünde; fidencilik ile uğraşan veya uğraşmak isteyenlere Tütün İnhisarı tarafından bedelsiz tohum dağıtılmalıdır. Fen memurları tarafından başarılı bulunan

59 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 2122-2130.

60 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 2220.

61 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 2210-2218.

tütün fidecilerine mükâfat verilmelidir. Tütünlerin nefasetini artırmak için gereken bilgileri çiftçiye aktaracak açık lisanla yazılmış bir tütüncülük kitabı yayımlanmalıdır. Tütüncülerin giderlerinin azaltılması için sicim, denk ipi, kanaviçe ve sair malzemelerin maliyet fiyatı üzerinden satılması sağlanmalıdır. Muamele vergisi, marka ve amele ücreti kaldırılmalıdır. T.C. Ziraat Bankası'nın tütüncülere verdiği sermaye miktarı arttırılmalıdır. Tütün İnhisar İdaresi, ihracata önem vererek Suriye ve Almanya'daki gibi Hindistan ve ABD'de temsilciler ve fabrika açarak, Türk tütününün tanıtımını temin etmelidir. Tütüncülükte büyük bir istikbal gösteren basma tütünlerinin ıslahı ve çoğaltılması için Kocaeli mıntıkasında bir istasyon kurulmalıdır. Tüketicilerin tercih ettikleri sade tütünlerin ıslahı ve arttırılması amacıyla Taşova mıntıkasında bir tecrübe ve tetkik merkezi açılmalıdır. Stoklanmış tütünün ihracatında, nakit yerine ihtiyaç duyulan maddeler ile mübadeleye çalışılmalıdır. Tütün İnhisar İdaresi'nin fabrika veya temsilcisinin olmadığı ülkelere, teşhir edilmek üzere elçilik ve konsolosluklar aracılığıyla Türk tütün ve sigaraları koleksiyon halinde gönderilmelidir⁶².

Afyonda; morfin miktarı ile oynayanlara caydırıcı cezalar verilmelidir. Hükümet veya Belediye kimyahaneleri ile ihraç iskelelerinde, gümrüklerde, borsalarda sıkı muayeneler ve tahliller yapılmalıdır. Palamutta; Gül için Isparta'da bir tesis kurulmalıdır. Isparta merkezinde, Adana Dörtöy'de, İzmir Bornova'da ve İstanbul Kartal'da birer ıtriyat tecrübe ve tahlil istasyonu tesis edilmelidir. Yeni açılacak gül bahçelerinin ve fidanlıklarından 5 yıl süreyle arazi vergisinden muaf tutulmalıdır. Gülyağı imalathaneleri için yurt dışından alınacak makine, alet, edevat, yedek parçaları ve gülyağı şişe ve kaplarından gümrük vergisi alınmamalıdır. İktisat Vekâleti tarafından ıtriyat kimyagerliği eğitimi için Avrupa'ya düzenli olarak öğrenci gönderilmelidir⁶³. İncirde; en iyi kalitede mahsul elde etmek için ıslah ve üretim randımanın artırılması sağlanmalıdır. İzmir limanının mevkiini değiştirerek liman hizmetleri tedricen Alsancak'a nakledilerek doğrudan demiryollarına bağlanmalıdır. İncirlerin zirai hastalıklara maruz kalmaması için Amerika'da olduğu gibi yasal düzenlemeler ve teşkilatlanma sağlanmalıdır⁶⁴.

Fındıkta, geliri yüksek türlerin dikilmesi ve yetiştirilmesi için gayret sarf edilmelidir. Verimi ve kaliteyi düşürmemek için her nevi toprağa fındık

62 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 128-134.

63 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 272-274.

64 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 504-505.

dikilmemesi temin edilmemelidir. Fındık dikecekler mahallerindeki ziraat fen memuruna danışmaldırlar. Fındık hastalıkları ve zararlıları ile mücadele için Giresun'da bir tetkik laboratuvarı kurulmalıdır. T.C. Ziraat Bankası tarafından fındık üreticilerine uzun vadeli kredi desteğinde bulunulmalıdır. Modern yöntemlerle fındık bahçesi açanlar, eski bahçeleri yenileyenlere para ödülü verilmelidir ve vergiden 5 yıl muaf tutulmalıdır. Fındık mahsulünde belirli bir standardizasyon uygulanmalıdır. Üreticiler için bir ihracat kooperatifi ile satış birliği teşkil edilmelidir. Memurlar ve halk için fındıkçılık kursları düzenlenmelidir. Fındıkçılık ile ilgili ait broşür, dergi ve kitaplar yayımlanmalıdır. Fındık ürünlerini tanıtıcı reklam ve propagandalar yapılmalı, bir çikolata fabrikası teşkil edilmelidir⁶⁵.

Üzümde fidanlıklar; fennî, idari ve malî bakımdan bir elden idare edilmelidir. Mevcut fidanlıklar büyütülecektir. Amerika çubukları ile üzüm bağı kuracak arazi sahiplerine T.C. Ziraat Bankası tarafından uzun vadeli kredi verilecek ve 5 yıl vergi alınmayacaktır. Avrupa'dan köklü veya aşılı köklü çubuk ithal edilmeyecektir. Bağ budama ve aşısı ile ilgilenenler için kendi mıntıkasındaki ziraat müdür, memur veya istasyonları ile ziraat odaları tarafından sınav yapılarak sertifika verilecektir. Sertifika sahipleri budakçı ve aşıcı olarak istihdam edilecektir. Muhtelif mıntikalardan gelen üzüm işçisi sağlık koşulları dâhilinde çalıştırılacaktır. Belediye tarafından işçi konutları inşa edilecektir. Kuru üzüm imalinde kullanılacak maddelerin kontrol ve muayene esaslarını gösteren bir talimatname İktisat Vekâleti tarafından hazırlanacaktır. Bağcılar arasında kooperatifler teşkil edilecektir⁶⁶.

Antep fıstığında ziraat yöntemleri ıslah edilmelidir. Tamamen bilimsel esaslara dayalı bir fıstık numune bahçesi kurulmalıdır. Buradan elde edilecek aşı fideleri ile fıstık ziraatı geliştirilmelidir. Antep fıstığı ziraatını olumsuz yönde etkileyerek %30'luk bir kayba neden olan etmenlere karşı önlem alınmalıdır. Ziraat okullarının ders programlarında fıstık ziraatı da eklenmelidir. İktisat Vekâleti tarafından fıstık ilmî ve tetkiki aşamalarını aktaran bir kitabı hazırlanmalıdır⁶⁷.

Pamukta ziraat için kullanılacak kredi miktarı uzun vadeli ve düşük faizli olmalıdır. Pamukların yurt içinde hammadde olarak kullanılmasını sağlayacak müesseseler kurulmalıdır. Adana pamuk ıslah istasyonu

65 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 577-579.

66 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 640-641.

67 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 676.

geliştirilmeli ve Aydın havalisinde bir pamuk istasyonu açılmalıdır. Pamuklu dokuma ithal eden devletler ile ticari mukaveleler yapılmalıdır. Pamuk ziraatı için gerekli tarım alet ve makineleri taksitle satılmalıdır. Sulama tesisatı olmayan yerlerde çiftçilere vasıta desteğinde bulunulması ve teknik bilgi desteğinde bulunulmalıdır. Pamuk tarlalarına gelecek işçiler için demiryolu idareleri tarafından tenzilatlı tarife uygulanmalıdır. Çiftçilerin pamuk ziraatı hakkındaki bilgilerini arttırmak için bir broşür çıkarılmalı ve bedelsiz dağıtılmalıdır⁶⁸.

Kendirde; tuz, tütün inhisar idareleri tarafından zirai üretim için fabrikalar kurulmalıdır. Kendir yetiştiren ziraatçılara T.C. Ziraat Bankası tarafından azamî derecede, uzun vadeli ve düşük faizli kredi verilmelidir. Yurt dışından gelen kenevire karşı yerli kenevir himaye edilmelidir. Kenevirler modern yöntemlerle tasnif edilerek ambalajlanmalı ve ihracatı arttırılmalıdır. Niteliği zayıflamış kenevir tohumlarının ıslahı için mahallerinde birer tohum ıslah istasyonu açılmalıdır. Ketende tohum ıslahı gerekmektedir. Bunun için bir keten tecrübe istasyonu kurulmalıdır. Ayrıca keten ziraatının yapıldığı yerlerde küçük ölçekli dokuma fabrikaları açılmalıdır. Keten ziraatı için çiftçilere T.C. Ziraat Bankası tarafından uzun vadeli ve faizi düşük kredi sağlanmalıdır⁶⁹.

Zeytinde ağaçların tahribi engellenmelidir. Zeytin ağaçlarının arttırılması işi kapsamında yabancı ağaçlar aşılmalı ve korunması sağlanmalıdır. Zeytinlik kurmak isteyenlere yardımda bulunulmalıdır. Güçlü cins seçimi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bir zeytincilik cemiyeti teşkil edilerek, her yıl belirli bir zamanda zeytincilik günü düzenlenmelidir. Zeytincilik için maddi destekte bulunulmalıdır. Zeytincilik kursları açılmalıdır. Bazı okullarda zeytincilik dersi okutulmalıdır. Orta ziraat okullarının en azından birinde zeytincilik eğitimi verilmelidir. Budama işlerini yapacak kişiler yetiştirilmelidir. Yemeklik siyah ve yeşil zeytin miktarı arttırılmalıdır. Bir zeytincilik enstitüsü açılarak, bünyesinde bir fidanlık ile bir numune ve tecrübe birimleri oluşturulmalıdır. Zeytincilik ve yağcılığa ait yayınlar neşredilmelidir. Zeytincilik birlikleri ve zeytin fidanlıkları tesis edilmelidir. Tüm uluslararası zeytincilik ve yağcılık kongrelerine iştirak edilmelidir. Ülkede zeytin tüketimi arttırılmalıdır⁷⁰.

68 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 699.

69 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 723-725.

70 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 761-763.

Hububatta lke genelinde tecrübe tarlaları açılmalıdır. Tohum ıslah istasyonları tarafından yetiştirilen tohumluklar çiftçilere bedelsiz dağıtılmalıdır. Tohumlukların retilmesi, istasyonların nezareti altında olmalıdır. Çiftçinin iyi, mahsuldar ve temiz tohumluk ihtiyacı ıslah istasyonları tarafından giderilinceye kadar arazilerin zararlı ot tohumlarından temizlemek için zirai makineler kullanılmalıdır. Arızalanan makinelerin tamiri için seyyar ustalar gevlendirilerek işlettirilmesi sağlanmalıdır. Islah istasyonlarının bulunmadığı yerlerde mıntıka için en iyi tohumu belirleyip, yetiştirerek kullanıma sunmak işini yerine getirmek için mıntıkada gevli ziraat memuru ile çiftçilerin ortak çalışmaları ile bir tohum yetiştirme birliği teşkil etmelidir. Pulluk dışında toprağı harmanlayan kültivatör ve tırmık gibi tarım aletleri tedarik edilmelidir. Yeni nebatların tetkik ve tecrübeleri yapılmalıdır. Harman işleri için tınaz makinaları temin edilmelidir. Hayvan yemi üretilmelidir. Orak mevsiminde kısa vadeli ve düşük faizli kredi verilmelidir. cret veya hisse ile harman dvecek teşekküller teşvik edilmelidir. Ülkedeki mevcut atıl vaziyetteki harman makinaları tamir edilerek faaliyete alınmalıdır. Yurt içinde üretilen hububatin, ithal hububata karşı zarar görmemesi için gümrük tarifesinde düzenlemede bulunulmalıdır. Orta Anadolu'da kuraklık nedeniyle göç etmek zorunda kalmış çiftçilere tarım alet ve tohum desteği sağlanmalıdır. Köylerde hayvanı ve tohumu olup tarla sahibi olmayan çiftçileri arazi sahibi yapacak tedbirleri alarak köye yakın devlet arazilerinden tarla verilmesi için sayım yapılmalıdır. Çiftçiyi, düşük fiyat veren piyasalara mecbur bırakmamak için çiftçiye, elindeki ürün mukabilinde para desteği sağlanmalıdır. Tarla ve çift sahibi olup, tohumu olmayan çiftçilerin başkası ile ortak olma zorunluluğunun kaldırılması gerekmektedir. Özellikle köy gençlerinin ziraata ilgisini arttırmak için devlet idare teşekkülünün daha aktif çalışması gerekmektedir. Hububat ürünlerine olan ilgiyi ve satışı temin için mahsullerin standardizasyonun yapılması gerekmektedir. Satılamayan fazla hububatı ise işleyebilecek zirai sanatların gelişimine yardım edilmelidir. İthal edilen tohumluklar yurt içinde yetiştirilmesinde tohum ıslah istasyonları görev yapmalıdır. Ülkede yetiştirilmesi mümkün olmayan tohum cinslerinin ithalinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Pirinçte zirai usullerin ıslahı amacıyla ilmi bir eltik ziraatılığı uygulanmalıdır. Bu kapsamda laboratuvarları ile pirinç ziraatı usullerinin gösterilmesi için Maraş'ta 300 dönümlük bir numune iftliği açılmalıdır. Tohum ıslahı için yeni tohumlar ekilmelidir. Ülkenin belirli bölgelerinde ekilen bazı yüksek

kalitedeki pirinç cinslerinin uygulanma alanlarının arttırılması için çalışma yürütülmelidir. Kısa sürede pirinç ziraatı hakkında bir kanun çıkarılmalıdır. Karşılaşılan sıtma sorunu ile mücadele, pirinç ziraatına uygun suların tayini, su ile arazi yapısının mukayesesi ve suların dağıtımını işleri düzenlenmelidir. Çeltik ziraat mıntıklarında su işlerinde çalıştırılmak üzere birer su mühendisi bulundurulmalıdır. Çeltik ziraatında ciddi tahripkâr unsurlardan domuz ve fare ile mücadelede istasyonlar etkin görev almalıdır. Ufak tipte harman makineleri ile seyyar ve sabit kurutma makinelerin yurt içinde imali sağlanmalı ve çiftçilere dağıtılmalıdır. Pirinçler, taş ve topraktan arındırılmalı ve çeltik fabrikaları bulunan yerlerdeki kurutma tertibatları ıslah edilmelidir. Pirinçlerini satmakta zorluk yaşayan çiftçiler için resmî ve hususî müesseseler destekte bulunmalıdır. Ziraat okullarında çeltik tarımına ilişkin detaylı dersler verilmeli ve çeltik ziraat uzmanlarının yetiştirilmesi için İtalya'ya öğrenci gönderilmesi sağlanmalıdır. Pirinç ziraatının geliştirilmesi ve millî servetin korunması için çeltik fabrikalarının kuruluş şartları ve yöntemleri daha kapsamlı bir şekilde ele alınmalıdır. İyi nitelikte tohum yetiştirenlere İktisat Vekâleti tarafından teşvik primi verilmelidir. Çeltik ziraatında mesafenin kasaba ve şehirlerden 1.500 m uzaklıkta olması dikkate alınmalıdır. Er yıl düzenli olarak aynı yerde yapılan çeltik ziraatı esnasında yerleşim yerlerinin su ihtiyaçlarını kısıtlamadan sürdürmek, bataklık oluşumuna neden olmamak gerekmemektedir. Pirinç miktarını arttırmak için hızlı bir şekilde bent ve kanal gibi yapılar inşa edilmeli, mevcut nehir ve göllerden azamî derecede istifade edilmelidir.

Meyvede mahallî ihtiyaçlar dikkate alınarak bölgesel fidanlıklar tesis edilmelidir. Bölgesel mıntıklarda meyve istasyonları kurulmalıdır. Gaziantep'te bir fıstık istasyonu inşa edilmelidir. Ayrıca bu bölgede meyvelerin pomoloji esasına göre tetkiki, ayrımı, tasnifi, ıslahı, aşısı, budaması, üretimi ve kurutulma işlemleri yapılmalıdır. Meyve bahçivani yetiştirmek amacıyla bahçivan mektepleri kurulmalıdır. Kısa süreli kurslar ile ağaç bakımı, dikim, aşı, budama, hasat, seçme, ambalaj ve hastalıklarla mücadele yöntemleri köylüye öğretilmelidir. Meyve nakliyatında kapalı vagonlar kullanılmalıdır. Meyve ihraç limanları inşa edilmelidir. Meyvelerin satışını ve muhafazasını sağlamak için büyük merkezlerde ve özellikle de İstanbul'da modern hal ve meyve muhafaza deposu inşa edilmelidir. Meyve ağacı hastalıkları ile mücadelede kullanılan ithal ilaçları gümrük vergisinden muaf tutulmalıdır. Şahsi meyve fidanlığı açacaklar 3 yıl, meyve bahçesi kuracaklar 10 yıl vergiden muaf tutulmalıdır. Meyve fidanlığı ve bahçesi

kuranlara uzun vadeli kredi verilmelidir. Konservcilik himaye edilmeli ve meyve konserve ihracatında alınan %2.5 ihracat vergisi kaldırılmalıdır. Konserve fabrikalarının kurulması desteklenmelidir. Müskirat İnhisar İdaresi tarafından meyve şaraplarının yapılması kabul edilmeli ve Avrupa meyve şarapları ağır gümrük vergisine tabii tutulmalıdır. İhracat mallarında ambalaja özen gösterilmelidir. Ziraî sergilerde meyveye de önem verilmeli ve iyi meyve yetiştirenler ödüllendirilmelidir. Meyvelerin reklamı yapılmalı ve meyvecilik hakkında broşürler çıkarılmalıdır. Rize’de en az 300-500 dönümlük bir çay bahçesinin oluşturulması ve bir çay tesisinin yapılması gerekmektedir. Şahıslara ait kızılâğaç ve çalılıkların çay bahçesine tahvili durumunda 20 yıl arazi vergisi alınmayacaktır. Halk bahçelerinden hasat edilen çaylar, Hükümet çay bahçesinde ıslah edilerek bedelsiz olarak sahiplerine teslim edilmelidir. Çayın, Türkiye’nin muhtelif mıntıkalarında da yetiştirilme denemeleri yapılmalıdır. Antalya, Mersin ve Tarsus havalisinde muz ziraatı teşvik edilmeli ve Antalya’da bir muz fidanlığı kurulmalıdır⁷¹.

Sebze besleyici maddelerin olduğuna dair içeriğe sahip neşriyatlar çıkarılarak propaganda yapılmalıdır. İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde turfanda ve iyi sebze yetiştirilmelidir. Kaliteli temiz tohum üretimi ve yerli tohumların ıslahı ile meşgul olmak için sebze istasyonu ve numune sebze bahçeleri kurulmalıdır. Turfandacılık teşvik edilmelidir. İstanbul, İzmir, Adana gibi önemli merkezlerde bahçıvan yetiştirecek sanat mektepleri açılmalıdır. Sebze mıntıklarında kurulan ve yapılacak konserve fabrikalarının himayesi için muamele vergisi kaldırılmalıdır. Şehir mezbahalarında kesim sonrası ortaya çıkan kanların, et ve bağırsak parçaları fennî bir yöntemle ıslah edilerek gübre haline getirilmelidir. Soğuk hava tesisatı içeren modern haller inşa edilmelidir. Ziraat odalarının belirleyeceği ihtiyaç miktarına göre ithal edilecek sebze tohumları gümrük vergisinden muaf tutulmalıdır. Sel ve dolu gibi doğal afetlerin tahribatına karşı sigorta tedbiri alınmalıdır. Sebze satış kooperatifleri kurulmalıdır. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde bahçıvanlık sergileri açılarak iyi derecedeki mahsuller teşhir edenlere hükümet, belediyeler tarafından ödüller verilmelidir⁷².

Narenciyede ihtiyacı karşılayacak fidanlıklar teşkil edilmelidir. İyi nitelikte portakal, mandalina ve limon çeşitleri ithal edilebilir. Yerli cins portakal ve mandalinaların ıslahı yapılmalıdır. Narenciye bahçeleri modern

71 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 924-927.

72 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 978-980.

standartlarda tesis edilmelidir. Narenciyeye ait yayınlar hazırlanmalı ve halka bedelsiz verilmelidir. Narenciye kursları açılmalıdır. Hastalıklarla mücadele hususunda hastalıklar halka ve bahçecilere öğretilmelidir. Faydalı böcekleri arttırmak ve bunun için haşarat mütehassıslarına, İnsektaryumlara veya haşarat enstitüleri rol oynamalıdır. Hasat ve ambalajlara önem verilmeli ve belirli bir standart uygulanmalıdır. Millî bir ihracat markası belirlenmelidir. Nakliyat araçları tetkik edilerek, frigoriferli ve izotermik vagonlar temin edilmelidir. Narenciye ziraat ve ticaretine kredi temin edilmelidir. Narenciye üreticileri kooperatifleri ve bir ihracat ofisi kurulmalıdır. Narenciye sanayinin önemine bağlı narenciye meyvelerinden ve kabuklarından yararlanılmalıdır. Yeni ihraç alanları ve pazarları bulunmalıdır. Bir narenciye istasyonu açılmalıdır⁷³.

Zirai işler arasında ise sütçülükte, ülkenin uygun yerlerinde kooperatifler kurulmalıdır. Yaylak ve kışlak gibi yerlerle her yıl mütehassıs memurlar tarafından halka yağ ve peynir gibi mamullerin üretilmesini öğretecek basit sütçülük kursları verilmelidir. Sütçü ustası yetiştirmek amacıyla İktisat Vekâleti'nin uygun göreceği yerlerde parasız yatılı sütçülük okulları açılmalıdır. Sütçülük hakkındaki gelişmeleri takip etmek için ziraat yüksek okulu mezunlarından birkaç kişi Avrupa'ya gönderilmelidir. Ülkede modern süt imalathanelerinin temelini oluşturmak üzere ziraat okulları ile süt hayvanı olan haralarda İktisat Vekâleti tarafından modern süthaneler inşa edilmelidir. Sütçülüğün geliştirilmesi noktasında sütçülük ile uğraşacaklara ihtiyaçları oranında T.C. Ziraat Bankası tarafından uzun vadeli ödeme imkânı ile süt güğümleri, süt süzgeçleri, krem makineleri ve yayık gibi malzemeler verilmeli ve bunlardan imali mümkün olanların yurt içinde imali teşvik edilmelidir. Peynirlerin lezzetini arttıracak peynir mayaları dağıtılmalıdır. Ülkede günde 1.000 litreden fazla süt işleyecek süthane planları İktisat Vekâletinde tetkik ettirilmelidir. 100.000 kg üzerinde süt işleyenlere vadesiz 10 yıl ödeme imkânı ile T.C. Ziraat Bankası tarafından 10.000 TL kredi verilecektir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de süt ürünlerindeki alış ve satış hatları belli olmalıdır. İhraç edilecek süt ürünlerinin gümrüklerde detaylı kontrolü yapılmalı ve kaliteli olanların gönderilmelidir. Sütçüler ve hayvan sahiplerinin katılımı ile kongreler düzenlenmelidir. Hayvancılığın ve sütçülüğün ileri seviyede olduğu yerlerde her yıl mahallî sütçülük sergileri ve süt mamulâtı üzerine yarışmalar yapılmalıdır. Süt tüketimini arttırmak için Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi broşürler bastırmak, okullara,

73 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 1, s. 1026-1028.

müesseselere ve sokaklara levhalar yoluyla süt propagandalar yaptırmak gerekmektedir. Ülkedeki tüm sütçülük teşkilâtını idare edecek bir şube açılmalıdır. Fazla miktarda süt üretilen yerlerde mamullerinin muhafazası için buzhaneler kurulmalıdır⁷⁴.

Tavukçulukta yumurta üretimini kısa bir sürede arttırmak gerekmektedir. Yumurta ve et üretimini yükseltmek için Legorn ve Rodayland cinslerinin ülkede yetiştirilmesi için çalışma başlatılmalıdır. İktisat Vekâleti tarafından Ankara'da tesis edilen tavuk yetiştirme enstitüsü merkez olmak üzere İstanbul, Samsun, Kocaeli, Kırklareli, Bursa, İzmir ve Adana vilâyetlerinde birer yetiştirme müessesesi kurulmalıdır. Mütihazassıslar yetiştirmek üzere seçilen birkaç genç, ülke müesseselerinde bir süre staj gördükten sonra Avrupa'da eğitime gönderilmelidir. Tavuk hastalıklarını araştırmak ve aşı ile serum yapmak için ayrı bir müessese tesis edilmelidir. Ziraat okullarında tavukçuluğa dair dersler verilmelidir. 100 tavuğu fennî şartlarda besleyenlerden arzu edenlere arazi verilmelidir. Tavuk sergileri ve yarışmaları yaparak yetiştiriciler arasında rekabet ortamı oluşturulmalıdır. Yumurta ve kümes hayvanı kooperatifleri açılmalıdır⁷⁵.

Arıcılıkta ileri seviyedeki ülkeler arasında da kullanılan Amerikan kovanları uygulaması ve fennî arıcılık yöntemleri teşvik edilmelidir. Diğer taraftan bal kovanları hapishanelerdeki mahkûmlara yaptırılmalıdır. Seyyar arıcılık eğitmenlerinin istihdamı sağlanmalıdır. Arıcılığa uygun üç bölgede 200-250 dönümlük alanda birer arıcılık istasyonu kurulmalıdır. Buralarda üçer haftalık kurslar açılarak seyyar arıcılık eğitmenleri vasıtasıyla teorik ve pratik eğitim verilmelidir. Arı ırkları ıslah edilmeli ve ana arı yetiştirilmelidir. Yapay arı peteği imal edilmelidir. Arıcılığı teşvik için kamu bütçesine fazla tahsisat konulmalıdır. Macaristan'da uygulandığı gibi kursa katılanların iaşe ve konaklama giderleri karşılanmalıdır. Arıcılık yapmak isteyenlere kovan, petek ve arıcılık aletleri bedelsiz verilmelidir. Kursu tamamlayıp ikinci yıl arıcılığa devam edenlere bir bal sızdırma makinası, iki kovan ve iki kilo yapma petek desteği sağlanacaktır. Ziraat okulları ve öğretmen okullarında arıcılığın teorik ve pratik eğitimlerine önem verilmelidir. Arıcılık ile ilgili bilgilere ulaşmak için çeşitli yayımlar basılmalıdır. Türkiye'deki tek olan Ankara'daki Arı ve Kümes Hayvanları Cemiyeti aracılığıyla sergiler açılmalıdır. Dünya arıcılığındaki gelişmeleri takip etmek ve bunları ülkeye taşımak için arıcılık üzerine düzenlenen en önemli uluslararası kongre ve sergilere uzman arıcılar gönderilmelidir. Arıcılık

74 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1461-1464.

75 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1510-1513.

alet ve edevattan yapılabilir özellikte olanlar ülkedeki imalâthane ve ustalara yaptırılmalıdır. Arı kovanları Demiryolları İdaresi vasıtasıyla düşük tarife ile taşınmalıdır. Bal üretimi için uygun olmayan dönemlerde arıların telef olmamaları için kış yiyeceklerinden şeker yardımı yapılmalıdır. Bal üretimi kapsamında Akasya, sofora ve ıhlamur gibi ballı ağaçların dikilmesi tercih edilmelidir. Askeri kıta olan yerlerde askerlere arıcılık dersleri verilmelidir. Acı bal üretilen mıntıkalarda arıcılık men edilmelidir⁷⁶.

İpek Böcekçiliğinde iklim olarak uygun şehir ve köy merkezlerden 1 km mesafedeki arazilerde sebze bahçeleri dışında dut ağaçlarının dikilmesi kanunen mecburi tutulmalıdır. Bunun için dut fidanları İktisat Vekâleti tarafından köylüye bedelsiz verilmesi için tedbirler alınmalıdır. Beş yıllık 400 adet dut ağacı olanlara mükâfat verilecektir. 10 dönüm genişliğinde araziden 10 yıl vergi alınmayacaktır. 1 dönümden fazla yeniden dutluk kuranların arazileri beş yıl vergiden muafıt ibaresinin ilgili kanuna eklenmelidir. Yabani ağaçların aşılınması kanununa dutlukların da ilave edilmesi ve dutlukların tahripten korunması sağlanmalıdır. Yürürlükteki böcekçilik kanunu ihtiyaca göre derhal tadil edilmelidir. İktisat Vekâleti emrindeki fidanlıklar genişletilmelidir. Elazığ, Diyarbakır, Ankara ve Amasya'da yeniden dut fidanlıkları kurulmalıdır. Bursa'daki gibi Trakya, Diyarbakır, Amasya'da birer kışlağın tesisi sağlanmalıdır. Bilecik, Geyve, Antalya, Amasya, Diyarbakır, Elazığ da birer filatör fabrikası inşa edilmelidir. İktisat Vekâleti tarafından dutçuluğu teşvik etmek amacıyla fidancılardan alınan dut fidanları bedelsiz olarak köylüye dağıtılmalıdır. Aynı zamanda Bursa ile diğer koza barındıran yerlerde ticaret odaları aracılığıyla fidan alınarak köylüye ücretsiz verilmelidir. Yeniden böcekthane kurmak isteyen çiftçilere T.C. Ziraat Bankası tarafından uzun vadeli kredi sağlanmalıdır. Böcekçilerin bilgilendirilmesi için İktisat Vekâleti tarafından broşürler ve duvar levhaları hazırlanmalıdır. Maarif Vekâleti'ne bağlı erkek ve kız öğretmen okulları müfredatlarına bir böcekçilik dersi eklenmelidir. Koza ve ipek satışının ıslahı ve standardizasyonu sağlanmalıdır. Kuzey Anadolu'da ipek böcekçiliğini geliştirmek için Amasya merkez olmak üzere bir böcekçilik okulu kurulmalı ve teşkilatlanmaya gidilmelidir⁷⁷.

Şarapçılıkta yeniden tesis edilecek veya yenilenecek bağlarda en iyi nitelikte şarap veren üzüm türleri tercih edilmelidir. Araştırma ve denemeler sonucu

76 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1576-1578.

77 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1630-1634.

yabancı menşeiili şaraplık üzümler de ülkede yetiştirilmelidir. Şarap imali ve satışını kolaylaştırmak için şarap kooperatifleri açılmalıdır. İthal edilen muhtelif şaraplar ağır gümrük vergisine tabi tutulmalıdır. İhtiyaçlara binaen bir şarap kanunu hazırlanmalıdır. Belirli bölgelerde on iki ispiroto fabrikası tesis edilmelidir⁷⁸.

Türkiye'nin belirli yerlerinde karagül ırkının yetiştirilmesi için gereken destekler verilmelidir. Karacabey ve havalisinden merinos koyunu arttırılmalı ve sergiler düzenlenerek derece alanlar ödüllendirilmelidir. Karacabey harasında bir çoban okulu açılmalıdır. Koyun yetiştiriciliğinde cemiyet ve kooperatifler teşkil edilmelidir. Yerli koyunlarımızın seleksiyonla ıslahı sağlanmalıdır. İyi koyun sürüsü yetiştirenler mükafatlandırılmalıdır. Sayım vergisi kuzulardan kaldırılmalıdır. Sayım vesikası karşılığında yetiştiricilere uygun bedelle tuz verilmelidir. Yapağı karşılığında bankaların kredi açması sağlanmalıdır. Çobanların istihdam sureti hakkında esaslı bir kanun çıkarılmalıdır⁷⁹.

Tiftik keçisinde sayım vergisi azami derecede düzenlenmelidir. Sürü sahiplerine sayım vesikası mukabilinde tuz, uygun fiyattan verilmelidir. Tiftik keçisi yetiştiricileri ve tüccarları arasında kooperatifler kurulmalıdır. Tiftik mukabilinde bankalar kredi imkânı sağlamalıdır. Damızlık teke yetiştirmek ve tiftik keçileri hakkında bilimsel çalışmalarda bulunmak için uygun yerlerde ağıllar tesis edilmelidir. Dış borçlara karşılık tiftik ve ürünlerinin verilmesi sağlanmalıdır. Tiftiklerin yurt içinde işlenmesi ve millî ihtiyaçları temin etmesi amacıyla tedbir alınmalıdır. Tiftik keçilerinin diğer ırklarla karışmaması için önlemler alınmalıdır. Tiftik keçilerinin ıslahı için tiftik keçisi yetiştirme cemiyetine devlet desteğinin sağlanmalıdır⁸⁰.

Sığır ve mandada ülke hayvanlarının ıslahı için detaylı incelemeleri içeren bir program hazırlanmalıdır. Aynı zamanda ıslah işleri seleksiyonla yapılmalıdır. Gıdasızlık ve bakımsızlığın önüne geçmek için hayvan yemi ziraatına destek verilmelidir. Yetiştiriciler arasında kooperatifler kurulmalıdır. Mezbağa işlerinde vergi miktarları azaltılmalıdır. Ahır kanunu yapılmalıdır. Trakya ve Çifteler'de yapılan inekhanelerin açılması ve benzerlerinin ülke çapında yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde bakılan ve yetiştirilen ineklerin durumları incelenerek buraların

78 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1693-1698.

79 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1741-1743.

80 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1744-1745.

etrafında inek yetiştirilmelidir. Mandada bol gıda ve seleksiyonla üretim arttırılmalıdır. Mamullerin ihracı için ise pazarlar temin edilmeli ve her türlü kolaylık gösterilmelidir. Manda yetiştiriciliği ve hastalıkları işleriyle ilgilene baytar sayısı arttırılmalıdır⁸¹.

Atçılıkta ıslah ve sayı artırımına yönelik bir program hazırlanmalıdır. Sayım vergisi kaldırılmalıdır. Yerli ırkların yabancı atların tesirinden çıkarılması için çalışmalarda bulunulmalıdır. Ülke gençliğinin ata ilgisini arttırmak bağlamında okul müfredatında at ile ilgili derslere yer verilmelidir. Türk gencinin Türk atına binmesi prensibi bir umde olarak kabul edilmelidir. Spor kulüplerinin at sporuna yer vermeleri sağlanmalıdır. Gençlerin katılacağı at sporlarında yerli atlar kullanılmalı ve bu iş için yurt dışından at ithali yasaklanmalıdır. Çiftlik sahiplerinin at yetiştirmesi teşvik edilmelidir. Zootečni teşkilâtı ülke ihtiyacını karşılayacak ölçüde genişletilmelidir⁸².

Balıkçılıkta genel uygulamaları idare etmek, istatistikler ve yayınlar oluşturmak, kanun ve nizamnameler çıkarmak için İktisat Vekâleti'ne bağlı olarak müstakil bir genel müdürlük kurulmalıdır. Balıkçılık Mütihazası Mr. Weberman tarafından İktisat Vekâleti sunulan balıkçılık programı ülke koşullarına göre sunulup uygulanmalıdır. Balıkçılığın geliştirilmesi için ülkenin deniz ve tatlı sularında fenni bir teşkilât kurulmalıdır. Dünyanın en iyi süngerleri olan Türkiye süngerlerini tanıtmak için çeşitli çalışmalar yürütülmelidir. Balık avcılığı bilhassa açık denizlerde yapılmalıdır. Kanunlara aykırı yöntemlerle özellikle de bilhassa bomba ile balık avcılığı ve balık avlanan tatlı ve deniz sularının olduğu yerlerde fabrikalar ve gemiler tarafından denize atık aktarımı yasaklanmalıdır⁸³.

Zirai aletlerde Fen Heyeti'nin vereceği direktif dâhilinde kullanılacak bölgeye uygun zirai alet imal edecek yerli imalathanelere ve müesseselere İktisat Vekâleti tarafından ödüller verilmelidir. Zirai aletlerde ithalat sıkı bir gözetim ve kontrol altına tutulması gerekmektedir. İthal zirai aletlere karşı yerli zirai aletleri himaye etmek için yasal tedbirler alınmalıdır. Zirai alet imalâthaneleri için ithal edilecek malzemelerden gümrük ve muamele vergisinden muaf tutulacak ve nakliyatla tenzilatlı tarife uygulanmalıdır. Acentelerin satış fiyatları denetlenmeli ve yedek parça bulundurmaları sağlanmalıdır. İktisat Vekâleti bünyesinde ziraat aletlerine ilişkin bir katalog

81 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1764-1766.

82 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1807-1810.

83 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, C 2, s. 1899-1900.

hazırlanmalı ve halka tanıtılmalıdır. Resmî ve hususî Ziraat Makinisti yetiştiren müesseselerin himayesi ve teşviki ile kurslar düzenlemelidir. Ziraat Kooperatifler kurulmalıdır. Traktörlerde kullanılan mazot ve ağır yağlar; benzin ve petrol gibi maddeler hükmüne tabi tutulmamalıdır. Buharlı pullukların kullanacakları yerli maden kömürlerinin devlet araçlarıyla nakliyesinde tenzilâtlı tarife uygulanmalıdır. Resmî müesseseler tarafından satın alınacak ziraat aletlerinin mutlak surette yurt içinden temin edilmesi gerekmektedir. Pulluk ve tohum temizleme makinelerinin bulunmadığı yerlerde bu makineler hususi idareler tarafından karşılanmalıdır. Hükümetin hazırladığı iktisat programı ile çiftçiler 10 yıl içinde pullukla donatılacaktır. Bir millî ziraat aletleri müzesi yapılmalıdır⁸⁴.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin iktisat politikasının belirlenmesinde önemli bir aşama olan Türkiye İktisat Kongresi ile karma ekonomik sistemin uygulanmasına karar verildi. Türkiye Ziraat Kongresi'nde ele alınan raporlar ile ise devletçi bir çizgiye evrilme yönünde görüşler beyan edildi. Bununla birlikte ülkede ilk kez nüfusun büyük bir kısmını oluşturan köylünün sorunları ve çözüm önerileri çeşitli yönleriyle ele alındı⁸⁵.

Birinci Türkiye Ziraat Kongresi ile ilişkili olarak Ziraat Teknik Sergisi 5 Ocak 1931'de Başvekil İsmet (İnönü) Bey tarafından açılmıştır.⁸⁶ Mustafa Kemal Atatürk sergiyi 7 Ocak 1931'de gezmiştir⁸⁷.

Mustafa Kemal Atatürk, Ziraat Teknik Sergisi'nde⁸⁸.

84 1931 Birinci Ziraat Kongresi İktisat Raporları, C 2, s. 1348-1350.

85 Çetin, agm., s. 224.

86 Cumhuriyet, 6 Kanunusani 1931, s.3.

87 Cumhuriyet, 7 Kanunusani 1931, s.1.

88 Milliyet, 10 Kânunusani 1931, s.1.

Türkiye’de 1930’lu yıllarda devletçilik ve korumacılık ilkesi ile içine kapalı ve daha merkezi bir iktisadi yapı oluşturuldu. İthal ikameci bir strateji benimsendi⁸⁹. Birinci Sanayi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongrelerinin ardından bir zirai ve sınai gelişim süreci başladı. Bu kapsamda; Ankara, Kastamonu, Sivas, İzmir, Balıkesir, Bursa, Erzincan, Adana, Erzurum ve Çorum’da ameli ziraat mektepleri açıldı. Ankara, Eskişehir, Adapazarı ve Erzurum’da tohum ıslah istasyonları faaliyete geçti. Aydın, Giresun, Antalya, Malatya ve İzmir’de meyvecilik istasyonu kuruldu. Sivas, Erzurum, Diyarbakır ve Adana’da aygır depoları açıldı. Karabük, Alacam ve Belgrat Devlet Orman İşletmesi revirleri işletmeye açıldı.⁹⁰ Tarım alet ve makinelerini almak ve kullanmak isteyen çiftçilere kolaylıklar sağlandı. Ziraat Vekâleti tarafından ithal edilen makinelerin çiftçiye satılması aşamasında T.C. Ziraat Bankası taksit imkanları sunmuştur. Tarım, alet ve makineleri ile yedek parçalarında gümrük muafiyeti tanınmıştır. Tarım makinelerinde kullanılan akaryakıt vergiden muaf tutulmuştur. 1935’te tarım kredi ve satış kooperatifleri, 1938’de Toprak Mahsulleri Ofisi kurulmuştur. Devlet Su İşleri’nin temelleri atıldı⁹¹.

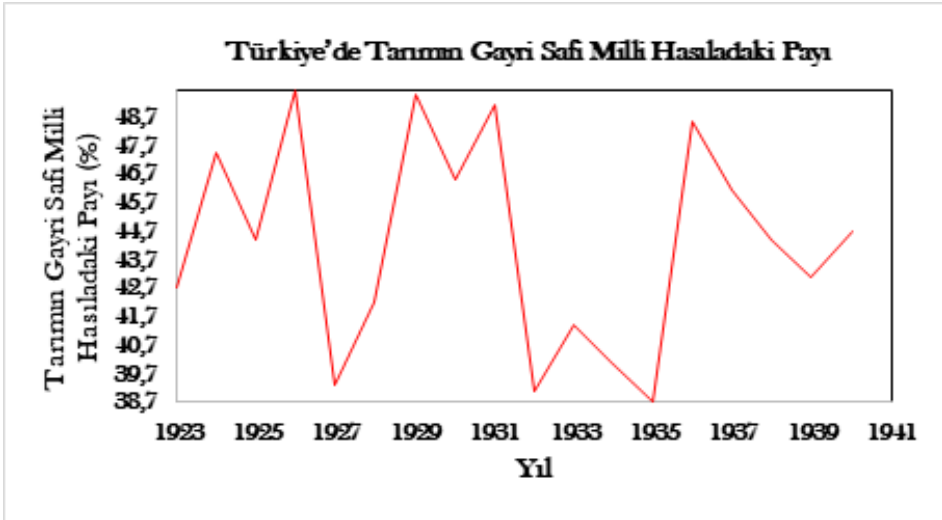
89 Şevket Pamuk, *Osmanlı’dan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 180-181.

90 Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış, Devlet Basımevi, İstanbul 1938, s. 281-286.

91 Avcıoğlu, *age.*, s. 484-488.

Zirai ve sınai alanda yapılan çalışmalar ile birlikte Türkiye'de tarımın Gayri Safi Milli Hasıla payındaki değişimin yüzdelik dağılımları şoye olmuřtur⁹²:

Yıl	Tarım
1923	42,7
1924	47,4
1925	44,4
1926	49,6
1927	39,3
1928	42,2
1929	49,5
1930	46,5
1931	49,1
1932	39,1
1933	41,4
1934	40,0
1935	38,7
1936	48,5
1937	46,1
1938	44,4
1939	43,1
1940	44,7

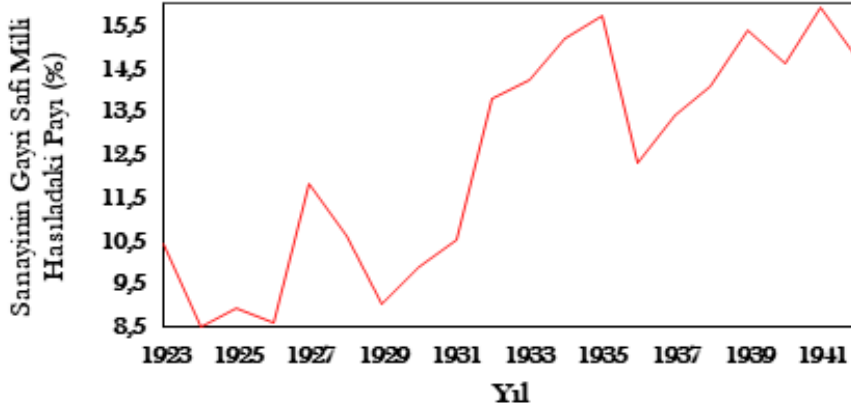

92 Altıparmak, agm., s. 50.; Topuz, agm., s. 382-385.

Sanayinin Gayri Safi Milli Hasıladaki Payı (%):⁹³

Yıl	Sanayi
1923	10,4
1924	8,5
1925	8,9
1926	8,6
1927	11,8
1928	10,6
1929	9,0
1930	9,9
1931	10,5
1932	13,8
1933	14,2
1934	15,2
1935	15,7
1936	12,3
1937	13,4
1938	14,1
1939	15,4
1940	14,6
1941	15,9
1942	14,7

Türkiye’de Sanayinin Gayri Safi Milli Hasıladaki Payı

93 Aytakin Altıparmak, “Türkiye’de Devletçilik Döneminde Özel Sektör Sanayinin Gelişimi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 13, 2002, s. 50.; Hüseyin Topuz, “Cumhuriyet Dönemi Ekonomisinde Tarımsal Yapının İncelenmesi (1923-1950)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C 12, S. 3, 2007, s. 382-385.

Birinci Sanayi Kongresi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongresi ile Türkiye’de ziraatın, sanayi ile eş güdümlü ilerlemesi için bir zemin oluşturularak ürün miktarında artış ve ithalatta azalma yaşanmıştır. Bu kapsamda pamuklu dokumada; ithalat 1923’te 20.500.000 kg’dan 1932’de 13.432.000 kg’a gerilemiştir. Üretim 1927’de 5.722.000 kg’dan 1932’de 9.055.000 kg’a yükselmiştir. İpekli dokumada; ithalat 1927’de 173.600 kg’dan 1932’de 6.600 kg’a düşmüştür. Üretim 1927’de 9.000 kg’dan 1932’de 91.600 kg’a çıkmıştır. Şeker ithalatı 1923’te 15.964.000 kg’dan 1932’de 3.006.000 kg’a düşmüştür. 1923’te 26.690.000 kg un ithal edilmekteyken 1930’lu yıllar ile birlikte ithalat durmuştur⁹⁴.

Sonuç

Türkiye’nin iktisadi kalkınmasına yönelik adımların esasları henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce Türkiye İktisat Kongresi ile beyan edilmiştir. Kongrede kabul edilen kararlar doğrultusunda ağırlıklı olarak karma ekonomik çizgide bir ekonomi politikası izlenmiştir. Ancak 1930’lu yıllara kadar ciddi bir ekonomik ilerleme kaydedilememiştir. 1930’lar ile birlikte ekonomik sistemde değişime gidilerek karma ekonomik düzenden devletçi bir ekonomik düzene geçilecektir. Bu bakımdan Türk ekonomisinde 1930’lu yılların başları ilklerin yaşanacağı bir süreci temsil edecektir. Öyle ki 1929 dünya ekonomik krizinin de etkisiyle başat ülkelerin çoğunda olduğu gibi Türkiye’nin ekonomi politikasında da radikal bir değişime gidilecektir.

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından 1930-1931 döneminde düzenlenen Birinci Sanayi Kongresi ile Birinci Türkiye Ziraat Kongresi, Türkiye’de izlenecek ekonomi politikasının belirlenmesinde belirleyici bir faktör olmuştur. Öyle ki 1929 dünya ekonomik krizinin etkilerinin fazlasıyla hissedildiği 1930’lu yılların ilk çeyreğinde toplanan bu kongrelerde ele alınan konular ve alınan kararlar ile eş zamanlı olarak uygulamaya konulan devletçilik politikası da bunun açık bir göstergesidir. Kongrelerde; ham madde, sermaye, kredi, vergi, kooperatifçilik, standardizasyon, sınai ve zirai eğitim, nakliyat tarifeleri, fırıncılık, değirmencilik, ipekçilik, pamukçuluk, zeytincilik, atçılık, balıkçılık, büyük ve küçük baş hayvancılık, sütçülük, arıcılık, tavukçuluk, şarapçılık, ormancılık, pamuklu, yünlü ve ipekli dokumacılık, gıda, deri, orman, taş, toprak, cam, kimya ve maden sanayi gibi konular ele alınmış ve yapılması gerekenler ayrıntılarıyla belirtilmiştir.

94 Türkiye Ziraat Gazetesi, 1 Ağustos 1939, s. 246.

Birinci Sanayi Kongresi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongresi'nin ardından, Türkiye'nin kalkınması yolunda önemli adımlar atılmıştır. Ülkenin farklı noktalarında tohum ve hayvan ıslah istasyonları, Devlet Orman İşletmeleri açılmıştır. Dokuma, maden, selüloz, kimya, makine ve gıda gibi alanlarda yatırımı kapsayan ve Türkiye'de ilk kez tatbik edilen Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1934-1938) ile İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1938-1942) uygulamaya konulmuştur.

Kaynaklar

- A. Afetinan, *İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.
- Akşam*, 7 Kânunuevvel 1933.
- Altıparmak, AYTEKİN, “Türkiye’de Devletçilik Döneminde Özel Sektör Sanayiın Gelişimi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 13, 2002, s. 35-59.
- Avcioğlu, Doğan, *Türkiye’nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın*, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1995.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.), 490.1.0.0.1.4.3.
- 1930 Sanayi Kongresi: Raporlar Zabıtlar*, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Umum Müdürlüğü, Ankara 1930.
- 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları*, C 1, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Ankara 1931.
- 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları*, C 2, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Ankara 1931.
- Boratav, Korkut, *100 Soruda Türkiye’de Devletçilik*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1974.
- Cillov, Halûk, *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1962.
- Cumhuriyet*, 6 Kanunusani 1931.
- Cumhuriyet*, 7 Kanunusani 1931.
- Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978*, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980.
- Çavdar, TEFKİK, *Türkiye’de Liberalizm (1860-1990)*, İmge Kitabevi, Ankara 1992.
- Çetin, TÜRKAN, “1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Sonrası Türkiye’nin Tarım Politikasında Arayışlar: Birinci Türkiye Ziraat Kongresi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C 2, S, 6-7, 1996, s. 213-226.
- Ergin, FERİDUN, *Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi*, Yaşar Eğitim ve Kültür Yayınları, Ankara 1977.
- Eroğlu, HAMZA, *Atatürk ve Devletçilik*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1981.

Genç, Sema Yılmaz, “Birinci Sanayi Kongresi”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/birinci-sanayi-kongresi/>, son erişim tarihi: 03.10.2022.

Hakimiyeti Milliye, 22 Nisan 1930.

Hakimiyeti Milliye, 28 Nisan 1930.

Hakimiyeti Milliye, 30 Nisan 1930.

İnan, Afet, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı (1933)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1972.

Kayıran, Mehmet, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Tarımı (1923-1929)*, T.C. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1988.

Kayra, Cahit, *Cumhuriyet Ekonomisinin Öyküsü 1923-1950 Devletçilik Altın Yıllar*, C 1, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2013.

Milliyet, 23 Nisan 1930.

Milliyet, 24 Nisan 1930.

Milliyet, 6 Kanunusani 1931.

Milliyet, 10 Kânunusani 1931.

Pamuk, Şevket, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

Tekeli, İlhan - İlkin, Selim, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977.

Tekeli, İlhan - İlkin, Selim, *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğinin Oluşumu*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1982.

Tezel, Yahya Sezai, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Olgaç Matbaası, Ankara 1982.

Tokgöz, Erdinç, *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1991.

Topuz, Hüseyin, “Cumhuriyet Dönemi Ekonomisinde Tarımsal Yapının İncelenmesi (1923-1950)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C 12, S. 3, 2007, s. 377-390.

Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938.

Türkiye Ziraat Gazetesi, 1 Ağustos 1939.

